

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ У КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу системи професійного навчання в умовах модернізації національної економіки. Виявлено основні проблеми розвитку професійного навчання. Запропоновані напрями підвищення ефективності професійного навчання робітничих кадрів у контексті завдань модернізації економіки як передумови економічного зростання.

Ключові слова: *професійне навчання, робітничі кадри, ефективність, модернізація економіки, професійна освіта.*

Постановка проблеми. Перехідна економіка є нестабільною та мінливою, що зумовлює виникнення протиріч, у тому числі економічних. Нашарування проблем і протиріч викликає їх загострення, внаслідок чого ускладнюються соціальні явища, посилюються кризові тенденції. Все це заважає динамічному переходу до розвиненої ринкової економіки, гальмує процеси проведення реформ та втілення їх у життя.

Україна потребує підвищення ефективності виробництва, що виступає гарантією стабільного економічного розвитку. Усунення протиріч, притаманних трансформаційній економіці, повинні здійснюватись на основі інноваційного типу розвитку, що передбачає значні інвестиційні вкладення у людський капітал, розвиток системи професійного навчання, що сприятиме підготовці висококваліфікованих робітничих кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань, пов'язаних із проблемами розвитку професійного навчання в умовах переходу до ринкової економіки, присвячено багато праць, зокрема О. Грішної, О. Гонти, Л. Лісогор, І. Каленюк, Т. Петрової, М. Семикіної, С. Шубенок. Проте, не зважаючи на достатньо широке коло публікацій, протиріччя у системі професійного навчання продовжують поглиблюватись. Недостатньо вивченими залишаються напрями підвищення його ефективності в умовах модернізації економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямів підвищення ефективності системи професійного навчання в контексті завдань модернізації економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах формування ринку освітніх послуг з боку попиту та з боку пропозиції взаємодіють різні суб'єкти. При цьому у процесі надання освітніх послуг приймає участь достатньо широке коло посередників, зокрема, органи служби зайнятості, реєстрації і ліцензування освітніх установ, а також громадські інститути і структури, що здійснюють просування цих послуг, їх інформаційний супровід. Саме тому найбільш ефективним напрямом підвищення ефективності професійного навчання у контексті завдань модернізації економіки України, з одного боку, виступає розвиток системи партнерства у відносинах між замовниками, виконавцями послуг і їх посередниками, знаходження прийнятеного

для усіх сторін варіанту відносин, заснованих на принципах рівноправності і справедливості.

З іншого боку, трансформація системи професійного навчання України потребує її реформування на основі врахування сучасних і перспективних потреб розвитку суспільства. Пошук нових прогресивних форм реалізації професійної освіти передбачає переорієнтування на існуючі реалії розвитку ринку праці, сучасні світові тенденції з урахуванням особливостей національної економіки.

Посилення конкуренції обумовлює необхідність впровадження інновацій у виробничі процеси різних видів економічної діяльності, що потребує якісної підготовки робочої сили на ринку праці. Під впливом динамічного ринкового попиту формуються нові типи навчальних закладів професійної освіти, діяльність яких має бути зорієнтована на задоволення потреб ринку праці у працівниках широкого профілю та високої кваліфікації, забезпечення послідовності в системі безперервної професійної освіти. Однак функції базових підприємств у процесі професійного навчання залишаються достатньо обмеженими, що пов'язано, передусім, з проблемами оновлення навчального обладнання, організацією виробничої практики тощо.

Відсутність системності діяльності органів центральної та місцевої влади, підприємств, закладів освіти призводить до наростання диспропорцій як в економічному розвитку, так і у рівнях професійної зайнятості населення. Це обумовлює наростання невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили, дефіцит певних професій на ринку праці.

Слабкість координації діяльності навчальних закладів, що здійснюють професійну підготовку та перепідготовку, стосовно переліку професій, по яким здійснюється підготовка, призводить до дублювання професійних напрямів підготовки у регіонах. Водночас, у регіональному масштабі доволі часто спостерігається значна потреба у працівниках окремих професій, підготовка по яких або не здійснюється, або незначна. Саме тому визначення потреби повинно здійснюватись на регіональному рівні.

Неефективність структурних зрушень в економіці України обумовлює наростання професійно-кваліфікаційної невідповідності попиту та пропозиції робочої сили. Це потребує приведення у відповідність до сучасних інноваційних тенденцій параметрів працересурсного потенціалу, зокрема робітничі кадри повинні відповідати вимогам технологічного суспільства. З цією метою повинно бути проведено реформування професійної освіти, оптимізація професійно-кваліфікаційної структури робочої сили, що обумовлює необхідність наближення підготовки кадрів відповідно до вимог роботодавців та регіональних потреб економіки.

Слід відзначити основні проблеми розвитку професійного навчання:

1. Обмежені можливості прогнозування на державному, регіональному та галузевому рівнях потреби підготовки фахівців різних спеціальностей ускладнюють процес оптимізації мережі професійно-технічних закладів освіти. Неврегульованою залишається нормативно-правова база взаємовідносин професійно-технічних закладів освіти та замовників робітничих кадрів; відсутність інформації про реальний стан працевлаштування (закріплення на робочому місці) випускників навчальних закладів.

2. Відсутність регіональних програм підготовки кваліфікованих робітників для задоволення потреб регіонального ринку праці, які повинні враховувати особливості становлення територіально-галузевої структури господарства, демографічну ситуацію та умови відтворення працересурсного потенціалу, тенденції розвитку ринку праці та регіональні потреби в кадрах певної спеціальності.

3. Неефективність сучасної системи управління професійно-технічними навчальними закладами України, що обумовлює невідповідність рівня підготовки

випускників ПТНЗ вимогам роботодавців, неефективне використання бюджетних коштів. Причинами існуючої ситуації є відсутність економічних стимулів, недосконалість нормативно-правової бази, що обмежує можливості системи освіти гнучко та системно реагувати на зміни регіональних ринків праці, та обумовлює існування наступних проблем, зокрема:

- принципи фінансування ПТНЗ не відповідають вимогам сучасного ринку праці. Слабка залежність обсягів бюджетного фінансування від ефективності роботи навчальних закладів, нормативна нерегульованість критеріїв та процедури визначення їх ефективності не можуть стимулювати навчальні заклади забезпечувати якість підготовки кваліфікованих робітників;
- нормативно не визначений механізм планування діяльності навчальних закладів, який би базувався на результатах маркетингового аналізу та міг бути використаний для визначення пріоритетів та розподілу ресурсів;
- невідповідність морально застарілої матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів вимогам інформаційно-технологічного розвитку;
- суттєве відставання рівня професійної компетентності керівників і педагогічних працівників навчальних закладів від вимог до якості підготовки робітничих кадрів; значний відтік висококваліфікованих педагогічних кадрів з навчальних закладів професійної освіти та навчання;
- вузькогалузева спрямованість програм підготовки робітників, невідповідність їх переліку стандартам ринкової економіки.

4. Нормативна невизначеність механізмів налагодження зв'язків навчальних закладів з роботодавцями передбачає налагодження зв'язків між навчальними закладами та роботодавцями на регіональному та національному рівні. Однак механізми налагодження таких зв'язків, що передбачають розробку єдиних стандартів на рівні навчального закладу, нормативно не визначені.

Вищезазначене підтверджує неефективність функціонування сучасної системи професійного навчання та необхідність розробки управлінських механізмів, здатних забезпечувати гнучке реагування професійно-технічних закладів на потреби регіонального ринку праці.

З огляду на це, серед перспективних напрямів підвищення ефективності професійного навчання у контексті реалізації завдань модернізації економіки України слід відзначити, передусім:

1. Налагодження дієвого контролю за працевлаштуванням та подальшою трудовою діяльністю працевлаштованих випускників на зазначеній посаді та отриманій спеціальності. Це можливо забезпечити на основі моніторингу працевлаштування випускників, що передбачає взаємодію органів виконавчої влади різних рівнів, об'єднань роботодавців та навчальних закладів щодо визначення необхідних обсягів підготовки кадрів за деталізованим переліком професій.

2. Розробка адекватних механізмів оцінювання відповідності кваліфікації випускників професійно-технічних навчальних закладів потребам ринку праці шляхом моніторингу професійної кар'єри випускників після закінчення навчального закладу.

3. Стимулювання роботодавців до організації виробничої практики студентів з метою ознайомлення з виробничим процесом та подальшим їх працевлаштуванням на цих підприємствах, забезпечення стажування викладачів навчальних закладів на підприємствах, поліпшення наявної учбово-матеріальної бази.

4. Мотивація роботодавців до участі у підготовці навчальних програм, узгодженні освітніх та професійних стандартів. Це передбачає налагодження взаємодії професійно-технічних навчальних закладів з роботодавцями у розробленні нових навчальних програм та оновлення змісту програм існуючих; підвищення частки практичного компоненту у складі навчальних програм; впровадження виробничої практики (програм стажування).

5. Розроблення методичних підходів до довгострокового прогнозування потреби економіки у робочій силі у професійно-кваліфікаційному розрізі.

6. Покращення інформаційного забезпечення прогнозування розвитку ринку праці за професіями та видами економічної діяльності. Це потребує залучення додаткових джерел інформації з метою отримання необхідної для прогнозування інформації щодо існуючої структури робочої сили за професіями та видами економічної діяльності.

7. Поліпшення управління системою освіти, підготовкою кваліфікованої робочої сили, приведення цієї системи у відповідність із національними та регіональними потребами економіки у фахівцях певних спеціальностей; оптимізація мережі навчальних закладів.

8. Удосконалення порядку формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців з урахуванням потреби ринку праці.

9. Розроблення методичних підходів до оцінювання якості освіти, розробка критеріїв оцінювання (створення незалежних кваліфікаційних центрів).

10. Розробка та затвердження Національної рамки кваліфікацій, заснованої на компетенціях, яка повинна узгоджувати кваліфікації різних рівнів.

11. Створення нормативно-законодавчої бази розвитку державно-приватного партнерства у сфері освіти; запровадження стимулів (насамперед, податкових пільг) для збільшення інвестицій бізнесу у розвиток професійної освіти та навчання.

Висновки. Сучасні зміни в країні, пов'язані з модернізацією економіки, потребують змін у сфері освіти, зокрема, у системі професійного навчання. Підвищення ефективності освітньої галузі передбачає динамічну адаптацію до нових потреб економіки, забезпечення її висококваліфікованими кадрами, здатними використовувати знання відповідно до сучасного рівня технологій та бути спроможними до їх постійного оновлення. Впровадження сформованих пропозицій відкриває можливості підвищення ефективності професійного навчання у контексті модернізації національної економіки, сприяючи її соціально-економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Петрова Т. Професійний розвиток працівників: проблеми стимулювання персоналу та заінтересованості роботодавців / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 2. – С. 26-34.
2. Професійно-технічна освіта України у 1991-2011 роках [Електронний ресурс] / В. П. Головінов // Комітет з питань науки і освіти. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=51092&cat_id=44731
3. Шубенок С. Сучасний стан та проблеми підготовки робітничих кадрів відповідно до потреб ринкової економіки / С. Шубенок // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 8. – С. 31-37.

ОРЛОВА А.А. ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ РАБОЧИХ КАДРОВ В КОНТЕКСТЕ ЗАДАЧ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Статья посвящена анализу системы профессионального обучения в условиях модернизации национальной экономики. Выявлены основные проблемы развития профессионального обучения. Предложены направления повышения эффективности профессионального обучения рабочих кадров в контексте задач модернизации экономики как предпосылки экономического роста.

Ключевые слова: профессиональное обучение, рабочие кадры, эффективность, модернизация экономики, профессиональное образование.

ORLOVA A.A. THE INCREASE OF PROFESSIONAL WORKERS' TRAINING IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF UKRAINIAN ECONOMY

The article is devoted to the analysis of the vocational training system in the modernization conditions of national economy. The main problems of vocational training are revealed. Directions of improving the efficiency of vocational training of personnel working in the context of the tasks of economic modernization as a precondition for economic growth are proposed.

Keywords: vocational training, workers, efficiency, modernization of the economy, vocational education.